

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

اساسات بیت المال در فقه اسلامی و قانون مالیات افغانستان
(رساله ماستری)

محصل: بی بی حبیبہ سلطانی
استاد رهنما: دوکتور وزیر محمد سعیدی
سال: ۱۴۰۰ - ۱۴۴۳ هـ

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

اساسات بیت المال در فقه اسلامی و قانون مالیات افغانستان

رساله ماستری

محصل : بی بی حبیبه "سلطانی"
استاد رهنما : دوکتور وزیر محمد "سعیدی"

سال: 1400 هـ ش – 1443 هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترمه بی بی حبیبه بنت نصرالدین ID: 97-368-SH-MSF محصل دور ششم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: اساسات بیت المال در فقه اسلامی و قانون مالیات افغانستان به روز دله شنبه تاریخ ۱۳۹۰/۹/۳ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۵ (نمره به عدد) جستاد و پنج (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور محمد یونس ابراهیمی	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالله حقیار	عضو هیات	
۳	استاد وزیر محمد سعیدی	استاد رهنا و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... امر بورده ماستری

خلاصه بحث

از مجموع و مطالب تهیه شده اساسات بیت المال در اسلام و مالیات و عواید دولت چنین خلاصه میگیریم

بیت المال اسلامی با داشتن مواد و منابع سر شار و غنی خود به بهترین وجه جواب گوی همه نیاز مندیهای جامعه بوده بشریت را بسوئی رفاه و ترقی بدون افراط و تفریط گرانی رهنمائی نموده مصالح فرد و جامعه را با ابعاد مختلف در نظر گرفته است. بیت المالیکه در ظل وسایه آن نه جامعه تقرر بوده و نه افراد، نه حاکم مستبدانه و مبدرانه در آن تصرف میکند و نه افراد در گرفتن حقوق شان مظلوم قرار میگیرند بلکه رعیت و حاکم، فقیر و ثروت مند همه با هم دست اخوت و همکاری داده جامعه مرفعه و دولت مستحکم را تشکیل میدهند که متضمن به مصالح همه آنها باشد.

چنانچه بیت المال و به عباره دیگر زیر بنای اقتصاد اسلامی همراه با اصول اخلاق اسلامی هدفش عادلانه ثروت و رفاه و آسایش مردم و هم سطح بودن زندگی زمام داران با افراد بوده توزیع نمونه ها آن را در زمان پیغمبر (ص) و خلفای راشدین (رض) دیدیم

در سایر زمانها تا آنجائیکه مسلمانان و زمامداران به دستورات اسلام عزیز عمل کردند و از اموال بیت المال حفاظت نمودند مردم و جامعه در وضع خوبی بودند و همواره در ترقی، پیشرفت و عزت زندگی نمودند.

قوانین اقتصادی در زمان عمر بن عبدالعزیز (رض) و دوران خلفای عباسی تا حدودیکه بود، مملکت عظیم و پهناور اسلامی که از چین تا اسپانیا گسترش یافته بود بخوبی اداره میکرد احتیاج به کمکهای اجنبی و قوانین آنها نداشت بلکه دیگران به آنها محتاج بودند و از قوانین عملی میکردند.

در هر زمان مسلمانان و زمامداران، قوانین الهی را فراموش کردند به مادیات و تجملات، و تذبذب روی آوردند زندگی بر ایشان تنگ و تیره گردیده و بار ذلت بایشان سایه افکنده

فهرست موضوعات

1	مقدمه
2	الف: زمینه ها تاریخی بحث
2	اهمیت و ضرورت تحقیق
3	سبب اختیار موضوع
7	موارد روش تحقیق
9	فصل اول مباحث و کلیات
9	مبحث اول اهمیت و حکمت بیت المال
9	مطلب اول تعریف بیت المال
9	بیت در لغت
9	مال در لغت
11	مطلب دوم اهمیت بیت المال
12	مطلب سوم حکمت بیت المال
13	مبحث دوم بیت المال در مسیر تاریخ
12	مطلب اول بیت المال قبل از بعثت
12	الف: اوضاع مورد مالی دولتها و ادارات محلی قبل از اسلام
14	مهم ترین موارد مالی جزیره العرب قبل از اسلام
15	مطلب دوم بیت المال در زمان پیامبر اسلام
15	بیت المال در عصر پیامبر صلی الله علیه و سلم
17	مطلب سوم بیت المال در زمان صحابه و تابعین
17	خلافت ابوبکر صدیق رضی الله عنه و بیت المال
17	خلافت عمر رضی الله عنه و بیت المال
18	خلافت حضرت عثمان رضی الله عنه
19	خلافت حضرت علی
19	بیت المال و عصر خلافت امویان
20	وضیعت بیت المال در عصر خلافت عباسی ها
21	مطلب چهارم بیت المال در عصر حاضر
21	مبحث سوم نقش بیت المال در اسلام
21	مطلب اول نقش اقتصادی
21	فراهم سازی بستر های اقتصادی
22	2-عدالت اقتصادی

23	3- عوامل موفقیت و رشد جامعه در اقتصاد اسلامی.....
23	مطلب دوم- نقش اجتماعی بیت المال
24	مطلب سوم- بیت المال نقش تعاونی (در نزدیک ساختن طبقات جامعه)
26	مطلب چهارم نقش بیت المال در برابری
28	فصل دوم موارد بیت المال از زکات
28	مبحث اول زکات
28	مطلب اول-تعریف زکات.....
28	تعریف لغوی زکات
28	تعریف اصطلاحی زکات.....
29	مطلب دوم- اهمیت و جایگاه زکات در اسلام.....
31	مصلب سوم – حکمت ها زکات
44	مطلب چهارم: ازکان و شرایط زکات.....
43	شرایط و انواع زکات
35	شرط زکات دهنده.....
35	الف- شرطهای متفق علیه (شرطهای و جوب زکات که فقهای مذاهب در موردش با هم متفق اند)
35	نیت یا قصد حین ادای زکات
35	حر (ازاد بودن)
35	اسلام (مسلمان بودن)
35	ملکیت تام.....
36	ب- شرطهای مختلف فیه
36	بلوغ سن
36	عقل
37	شرط های و جوب رکات در اموال
38	مطلب پنجم انواع زکات
38	مبحث دوم اموالی که زکات در آنها واجب است و مقادیر آنها
38	مطلب اول- زکات طلا و نقره و بانک نوتها.....
40	مقدار رکات در طلا و نقره.....
40	مقدار نصاب در بانک نوتها (پول های مروجه)
41	مطلب دوم – زکات معادن و رکاز (گنج)

43	مطلب سوم – زکات ثروت ها تجارتي.....
45	کيفيت زکات در اموال تجارت
45	آيا در و سايلي که تاجر از آن در تجارتش کار ميگيرد زاکت واجب است
46	مطلب چهارم: زکات محصولات زراعتي و ميوه جات.....
46	شرطهاي زکات در محصولات زراعتي و ميوه جات از نظر فقهاء
48	زکات زمين ها خراجي
50	مبحث سوم عشر
50	مطلب اول تعريف عشر
50	مطلب دوم اهميت و فلسفه عشر
51	فلسه عشر
51	مطلب سوم ديگه ها فقهي در مورد عشر.....
52	مطلب چهارم انواع عشر
68	مطلب پنجم نقش عشر در بيت المال
56	مبحث چهارم خراج
56	مطلب اول تعريف خراج
56	مطلب دوم هدف خراج
57	مطلب سوم انواع خراج
59	مطلب چهارم نقش خراج در بيت المال
59	ابلاغ
60	فصل سوم
60	موارد بيت المال از غير زکات
60	مبحث اول صدقه
61	مطلب اول تعريف صدقه
61	مطلب دوم : دليل و جوب صدقه فطر
62	مطلب سوم – حکمت مشروعييت صدقه فطر
63	مطلب چهارم – حکم و شرايط و جوب صدقه فطر
64	مطلب پنجم- وقت و جوب صدقه فطر
65	مطلب ششم انواع صدق
69	مبحث دوم خمس

68	مطلب اول تعریف خمس
68	مطلب دوم اهمیت و دیدگاه فقهی راجع به خمس
68	مطلب سوم از چی چیز ها خمس گرفته میشود
69	مطلب اول تعریف عنیمت
69	مطلب دوم – اقسام عنیمت و حکمت آن
72	مطلب سوم نقش غنیمت در رشد بیت المال
73	مبحث چهارم فی
71	مبحث پنجم عشر مالیات گمرکی
74	مطلب اول مالیات
74	هدف از تشریح مالیات
75	مقدار مالیات
77	مطلب دوم انواع مالیات دولتی در افغانستان
79	فرع دوم – مالیات غیر مستقیم و محصولات
83	مطلب سوم عشر مالیات گمرکی
85	فصل چهارم
85	مالیات
85	مطلب اول تعریف لغوی و اصطلاحی بیت المال
86	اصطلاحات مهم مالیاتی
88	اهداف مالیات
89	مطلب دوم تاریخچه مالیات در جهان و افغانستان
91	مطلب سوم نقش دولت در جمع آوری مالیات
92	دخالت دولت ها و مالیه عمومی
92	مبحث دوم نقش مالیات در رشد اقتصاد امروز
92	مطلب اول تاثیرات اقتصادی مالیات
93	مالیات و نوسانات اقتصادی
93	تاثیرات مالیات بر خدیداران و فروشنده و مغدار فروش کالا
94	تاثیرات مالیات بر عرضه کار
95	تاثیرات مالیاتها بر پيس انداز ها
96	مطلب دوم نقش مالیات در رشد اقتصاد

96	رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ
97	توازن تر از پرداخت ها
97	عدالت اقتصادی و اجتماع
97	جهات مصرف مالیات
98	مطلب اول مصارف عموم اداری و اجرایی
98	جزء اول انواع مصارف عمومی اداری و اجرایی
100	جزء دوم انواع مصارف عمومی اقتصادی
101	جزء سوم مصارف سرمایه ای
103	جزء چهارم مصارف انتقالی
104	مطلب دوم طبقه بندی مصارف عمومی از نگاهی دیگر
106	جزء اول انواع مصارف یا پرداخت ها انتقالی
106	مصارف انتقالی اجتماعی
107	جزء دوم سرمایه گذاریهای دولتی به دو گروه تقسیم میشوند
108	انواع سرمایه گذاری ها دولتی و ساختمان اقتصادی
191	فصل پنجم نقش غیر مسلمان در اقتصاد و بیت المال
191	مطلب اول معنی لغوی جزیه
110	مطلب دوم حقیقت جزیه و انواع آن 0
111	مطلب سوم فلسفه جزیه
112	مطلب چهارم چگونگی جمه آوری جزیه
113	مطلب پنجم علت پرداخت جزیه و اسباب آن
115	نتیجه گیری
117	پیشنهادات

نتیجه گیری:

از مجموع مباحث گذشته، تاریخ بیت المال و اقتصاد اسلامی میتوان چنین نتیجه گرفت.

1- بیت المال اسلامی با داشتن مواد و منابع سرشار و غنی خود به بهترین وجه جواب گوی همه نیاز مندیهای جامعه بوده بشریت را بسوئی رفاه و ترقی بدون افراط و تفریط گرائی رهنمائی نموده مصالح فرد و جامعه را با ابعاد مختلف در نظر گرفته است. بیت المالیکه در ظل وسایه آن نه جامعه تقرر بوده و نه افراد، نه حاکم مستبدانه و مبدرانه در آن تصرف میکند و نه افراد در گرفتن حقوق شان مظلوم قرار میگیرند بلکه رعیت و حاکم، فقیر و ثروت مند همه با هم دست اخوت و همکاری داده جامعه مرفعه و دولت مستحکم را تشکیل میدهند که متضمن به مصالح همه آنها باشد.

2- بیت المال و به عباره دیگر زیر بنای اقتصاد اسلامی همراه با اصول اخلاق اسلامی هدفش توزیع عادلانه ثروت و رفاه و آسایش مردم و هم سطح بودن زندگی زمام داران با افراد بوده چنانچه نمونه های آن را در زمان پیغمبر (ص) و خلفای راشدین (رض) دیدیم.

3- در سایر زمانها تا آنجائیکه مسلمانان و زمامداران به دستورات اسلام عزیز عمل کردند و از اموال بیت المال حفاظت نمودند مردم و جامعه در وضع خوبی بودند و همواره در ترقی، پیشرفت و عزت زندگی نمودند.

4- قوانین اقتصادی در زمان عمر بن عبدالعزیز (رض) و دوران خلفای عباسی تا حدودیکه عملی بود، مملکت عظیم و پهناور اسلامی که از چین تا اسپانیا گسترش یافته بود بخوبی اداره میکرد و هیچگاه احتیاج به کمکهای اجنبی و قوانین آنها نداشت بلکه دیگران به آنها محتاج بودند و از قوانین شان تقلید میکردند.

5- در هر زمان مسلمانان و زمامداران، قوانین الهی را فراموش کردند به مادیات و تجملات، اصراف و تبذیر روی آوردند زندگی بر ایشان تنگ و تیره گردیده و بار ذلت بالایشان سایه افکنده است. چنانچه الله تعالی از عاقبت چنین زندگی شرم آور حبذ داده میفرماید (وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَذِ شُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى)¹

هر کس از یاد من روی گردان شود، زندگی تنگ (و سختی) خواهد داشت و روز قیامت او را نا بینا محشور میکنم. بر عکس جامعه و مردمیکه در شأن راه وسیع شریعت اسلامی و دین بر گزیده

¹سوره طه: ۱۲۴

خداوند جل جلاله رفتار نمایند و بر مقتضای ایمان و تقوی عمل کنند پروردگار آنها را عزت و ترقی می بخشد و برکات غیبی را بر آنها از آسمان و زمین سرازیر میکند چنانچه الله تعالی برای چنین بندگان مؤمن خود بشارت داده میفرماید (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)²

اگر مردمیکه در شهر ها و آبادیها زندگی دارند ایمان بیاورند و تقوای پیشه کنند برکات آسمان و زمین را بر آنها می گشائیم و لی (آنها حقایق را) تکذیب دادند ما هم آنان را به کیفر اعمال شان مجازات کردیم.

² الأعراف: ۹۶

پیشنهادات

از اینکه بیت المال ملکیت همه افراد است که در تحت پوشش اسلام در یک جامعه مرفه زندگی میکنند اسلام بخاطر حفظ مصالح اجتماعی آنان موارد و ضوابط قوی را برای تحکیم بخشیدن بیت المال وضع نموده که از طریق آن وضع زندگی افراد طبقه فقیر و مستضعف بالا برده شود و آن ها را از مصائب و مشکلات فقر و ناتوانی نجات داده توانمند و خود کفا سازد. بدین لحاظ و بروشنائی از اصول و قواعد عمومی شریعت اسلامی جهت بهبود زندگی طبقه فقیر و قشر مستضعف جامعه افغانستان که اکثریت خانواده ها را تشکیل میدهند و بخاطر تحکیم بخشیدن رابطه دولت حاکم درین کشور با این جهت بزرگ و بامید احیای بیت المال و موارد آن به زمامداران و حاکمان کشورمان پیشنهادات ذیل را ارایه بنمایم.

1- جمع اوری زکات از همه انواع اموالیکه در آنها از جانب شریعت زکات تعیین گردیده توسط اداره قوی و امین که درین راستا مؤظف میگردند تا بطور عادلانه در میان مستحقین آن تقسیم گردد بنا بر اساس امر الله تعالی که میفرماید (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً) ³ از مالهایشان صدقه (زکات) بگیر.

فرموده پیغمبر ص (لا تَوَخَّذْ مِنْ أَغْنِيَاءِهِمْ فَتَرَدَّ عَلَيْفُقْرَائِهِمْ) گرفته میشود زکات از ثروت مندان آنها و توضیح میگردد بر فقیران شان.

و سنت عملی خلفاء راشدین بر تطبیق امر الله و رسول در امور خلافت اسلامی بطور جدی نشان دهنده همین اصل است زیرا که زکات یکی از بزرگترین موارد بیت المال بوده و توجه حکام جمع اوری کامل آن سبب بلند بردن سطح زندگی عامه و رفاه جامعه میگردد.

2- در اختیار گرفتن کامل دولت موارد دیگر بیت المال را مانند در آمد های گمرکی بندر های بزرگ کشور و مالیه های خرد و بزرگ دیگر و جلوگیری از حیف و میل شدن این موارد.
3- مقابله با فرهنگ اسراف و تبذیر در میان مسئولین بلند پایه دولت و جلوگیری از مصارف گزافیکه در راه تجمل بکار برده میشود در حالیکه ملت ما تا هنوز در فقر، مصیبت و نارامی که ناشی از آن است به سر میبرند و قامت خود را راست ننموده اند مناسب نخواهد بود که حاکمان آنها بدون در نظر گرفتن مصالح آنها به اسراف و تبذیر اموال بیت المال که مربوط این ملت ایت به معارف بی

³ سورة التوبة: ۱۰۳

مورد بکار میبرند و عدم توجه به این امر باعث ایجاد فاصله و دوری میان دولت و رعیت میگردد. 4- اگر دولت با خود توانمندی و صلاحیت کامل را بر چینه بخاطر جلوگیری و درس عبرت برای رشوت ستانان، غصبان و خائنان ملی باید همه اموالیکه از راه نامشروع بدست آورده اند مصادره و ضبط نموده و آن را در مصالح عامه و طبقه مردم جامعه مصرف نماید.

5- دولت مسئولیت دارد تا مؤظفین و کارمندان بلند رتبه خود را به جواب دادن بخواهد؟ و اگر جواب قناعت بخش از جانب شان ارایه نشود. و سوء استفاده از بیت المال در آنها دیده شود جزای مناسب برایشان داده شود چنانچه روش پیغمبر(ص) و خلفاء راشدین، عاملین و کارمندان، دوران خلافت به ما تعلیم میدهد، و رقعیت امر نیز همین است که اگر دولت چنین روید را با مؤظفین بلند پایه خود در نظر گیرد هیچ کارمندی به جزوی ترین اعمال فشار اداری دست نمی زند.

6- بخاطر تحکیم عدالت اجتماعی بدولت پیشنهاد میشود تا قانون(یک بام و دو هوا) را از میان طبقات مختلف کارمندان خود بردارند، دیده میشود که برای یک وزیر دولت همه وسایل معیشت مرفه در نظر گرفته شده و برایش به عناوین مختلف پول، موتر و غیره را سرازیر میکند و معاش و زراء به مقایسه دولت های خارج به حساب دالر پرداخته میشود، در حالیکه دیده میشود برای کارمند و مامور طبقه پائین یک مقدار پول نا کافی بعنوان معاش خور غیر داده میشود که به هیچ وجه کفایت کننده ضروریات اولیه او و فاملش نمیشود.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلونه پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

research.salam.edu.af